

НАУКОВИЙ ВІСНИК

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОГО БОГОСЛОВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ІМЕНІ СВ ІВАНА ЗОЛОТОУСТОГО

«ДОБРИЙ ПАСТИР»

Богослов'я

Збірник наукових праць

Випуск 8

Науковий вісник ІФБУ «Добрий Пастир» засновано у березні 2007 р. Івано-Франківською Теологічною Академією як періодичне наукове фахове видання за галузями «богословські науки», «філософські науки», «історичні науки» та «соціологічні науки».

Видається з 2007 року.

Свідоцтво Міністерства юстиції України
про державну реєстрацію засобу масової інформації
Серія ІФ № 580-53-р від 03.03.2008 р.

Адреса редакції: Івано-Франківський богословський університет
імені св. Івана Золотоустого
вул. Гарбарська, 22, м. Івано-Франківськ, Україна, 76019

Тел. (0342) 72-47-30 - головний редактор, відповідальний секретар

Редакція наукового вісника може публікувати статті й матеріали, не поділяючи позиції авторів.

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та назв несуть автори.

Подані рукописи рецензуються і не повертаються.

Редакція залишає за собою право виправляти мову і редагувати матеріали.

Редакція не вступає у листування з авторами.

При передруку посилання на «Науковий вісник ІФБУ «Добрий Пастир» обов'язкове.

Усі права застережено ©.

Івано-Франківськ

Івано-Франківський богословський університет

2015

УДК 94(477.8)" 1918/1939"

Ігор РАЙКІВСЬКИЙ

*Інститут історії, політології і міжнародних відносин
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника***МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ І ЛІВИЙ РАДИКАЛІЗМ
В УКРАЇНСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ РУСІ (1919-1939 РР.)**

У статті висвітлюється ставлення митрополита А. Шептицького до ідеології і діяльності українських соціалістів і комуністів на Західній Україні. Виступаючи як загальнонаціональний лідер, він відстоював пріоритет християнських, загальнолюдських цінностей над вузькопартійними і класовими інтересами. У пастирських посланнях міжвоєнного періоду А. Шептицький викривав тоталітарну суть комунізму, піддав аргументованій критиці політику комуністів, Комуністичної партії Західної України. Водночас митрополит критично ставився до «лівих», соціалістичних партій в українському національно-державницькому таборі - Української соціалістично-радикальної партії (УСРП) та Української соціал-демократичної партії (УСДП). У свою чергу, українські соціалісти і комуністи послідовно виступали проти клерикалізму, створеної з ініціативи А. Шептицького партії - Українського католицького союзу.

Ключові слова: *Андрей Шептицький, Український Католицький Союз (УКС), радикалізм, Українська соціалістично-радикальна партія (УСРП), Українська соціал-демократична партія, Комуністична партія Західної України.*

Розбудова української державності активізувала дослідження творчої спадщини митрополита Андрея Шептицького - видатного церковного, громадського й політичного діяча, мецената української культури й освіти. Важко переоцінити його внесок у розвиток національної самосвідомості українського народу. Як слушно зауважив о. Василь Лаба, «митрополит Андрей своєю всебічною і невсипущою працею» піднімав українців «до рівня зрілості і гідності» самостійного народу із власною державністю [14, с. 306]. Очолюючи протягом 40 років Греко-Католицьку Церкву (далі - ГКЦ), митрополит мав значний вплив не лише на релігійні, а й на національно-культурні й політичні процеси у Східній Європі, послідовно обстоював політичну самостійність і соборність України. Після падіння Західно-Української Народної Республіки він зайняв критичну позицію до політики польського уряду на Західній Україні. Дотримуючись принципів християнської моралі, яка ґрунтувалася на рівності всіх перед Богом, митрополит не визнавав класової боротьби та ненависті до інших націй чи рас. Політична орієнтація А. Шептицького передбачала пріоритет християнських, загальнолюдських цінностей над вузькопартійними і класовими інтересами. Виступаючи за право українського народу на

самостійне національно-державне існування, він закликав до духовної єдності різних прошарків суспільства.

Для реалізації своїх вимог у політичній площині А. Шептицький виступив ініціатором створення у Львові в січні 1931 р. Українського католицького союзу (далі - УКС), що мав на меті сконсолідувати широкі верстви українського суспільства на засадах християнської ідеології, підтримував діяльність УНДО - партії українських націонал-демократів. Водночас група політиків, що гуртувалися навколо Станиславівського єпископа Григорія Хомишина, заснувала в 1930 р. Українську народну обнову (УНО). Обидві партії, незважаючи на певні релігійні й політичні розбіжності, мали спільну мету - посилення впливу церкви на громадсько-політичне життя. У ставленні до Польщі УКС відстоював політику поміркованого лоялізму, виступав за об'єднання етнічних українських земель у незалежну соборну Українську державу [12, с. 69, 70]. Ідейний світогляд і практична діяльність А. Шептицького суперечили політичній платформі українських соціалістів й, особливо, комуністів на Західній Україні. У пропонованій статті автор поставив за мету розкрити ставлення А. Шептицького до лівого радикалізму в українському національному русі міжвоєнного періоду. Обрана тема викликала певний інтерес у сучасних дослідників [12-15; 16-19 та ін.], але й досі має наукову і суспільно-політичну актуальність.

«Ліва» течія в політичному спектрі Галичини була представлена кількома партіями: від лівоцентристських Української соціал-демократичної партії (далі - УСДП) та Української соціалістично-радикальної партії (далі - УСРП, до 1926 р.- Українська радикальна партія) до комуністів-інтернаціоналістів, що представляли ліворадикальний табір. Щоправда, між «лівими» партіями існували розбіжності як стратегічного, так і тактичного характеру. УСРП і УСДП входили до легальної частини національно-державницького табору, що виступав під гаслом парламентської боротьби проти польської окупації, за незалежну соборну українську державність (для соціал-демократів - за винятком початку 20-х рр., коли відбулася еволюція УСДП, завершенням якої став перехід партії на комуністичні позиції, вона була заборонена в 1924 р.). Базуючись на принципах народницького соціалізму, програма УСРП як переважно селянської партії засудила співпрацю з українськими «буржуазними партіями» і комуністами. Водночас УСДП, соціальною базою якої було українське міське робітництво, намагалася поєднати національну ідею і марксизм. УСРП і відновлена УСДП періодично йшли на зближення, як правило, напередодні виборів під тиском загальнонаціональних небезпек: політики «пацифікації» польського уряду в 1930 р., сталінського погрому українства на початку 30-х рр., наближення Другої світової війни. Обидві партії по-різному ставилися до радянської України: УСРП займала послідовно критичну позицію, тоді як УСДП мала до неї певні симпатії до погрому «українізації» і голодомору 1932-1933 рр. [19].

Водночас в умовах зростаючих радянофільських настроїв у Галичині на тлі успішного здійснення «українізації» на радянській Україні в 1920-х рр., що виступала контрастом до нищення українського національного життя під Польщею, активізувала діяльність нелегальна Комуністична партія Західної України (далі - КПЗУ). Комуністи виступали за підготовку пролетарської, соціалістичної революції в Польщі і возз'єднання західноукраїнських земель з Українською СРР у складі Союзу Радянських Соціалістичних Республік. КПЗУ стала ініціатором утворення в жовтні 1926 р. і спрямовувала діяльність легальної політичної партії - Українського селянсько-робітничого об'єднання («Сельробу»). Однак наприкінці 1920-х рр. більшовицька партія на Великій Україні, з укріпленням при владі Й. Сталіна, проголосила курс на утвердження воєнно-комуністичного тоталітарного режиму. Комуністична влада згорнула політику «українізації», здійснила централізацію державного управління і масові репресії української інтелігенції і селянства, компартійні чиновники стимулювали русифікацію, російський шовінізм. Відомості з України підірвали радянофільські настрої і мобілізували західноукраїнське населення на захист нації, впливи комуністів у краї в 1930-х рр. стрімко зменшилися.

Обґрунтовуючи необхідність заснування УКС, А. Шептицький писав: «Важкі часи наближаються. Ще чорніші хмари змушують нас згуртуватись суцільніше, ніж досі, обороняти те, що нам усім найдорожче і святе. Тому звиваємо всіх католиків українців до зорганізування католицького Союзу. Всестороннє добро українського народу, в християнському розумінні цього слова, се ціль, до якої в політичному житті прямуємо» [12, с. 69]. В умовах кризи парламентсько-демократичної системи в Європі кінця 20-х - 30-х років ХХ ст., що мала глибокі наслідки (посилення тоталітаризму, фашизму в ряді країн світу, а з іншого боку - зміцнення сталінської партійно-тоталітарної системи державного устрою в Радянському Союзі та ін.), митрополит намагався утверджувати в суспільній свідомості ідеали християнства, демократизму. Однак політичні умови для такої діяльності були дуже несприятливими. З приходом до влади в Німеччині 1933 р. А. Гітлера націонал-соціалісти для територіального перерозподілу світу розгорнули підготовку до нової світової війни, водночас політичний курс радянського керівництва передбачав експорт революції в інші країни, нависла реальна загроза зіткнення двох тоталітарних систем. Тенденція до фашизації суспільного життя, обмеження демократичних інститутів посилилася в міжвоєнній Польщі, де антиукраїнські заходи властей на Західній Україні викликали посилення протидії з боку Організації українських націоналістів. Газета «Діло» справедливо писала про «трагедію демократії», котру «торощать з обох сторін - і комунізм, і націоналізм» [3]. Газета УСДП «Робітничий голос» зауважила: «Як пошесть, як масове божевілля поширилася серед українського громадянства ... ненависть до демократичної думки» [4].

За цих умов українські соціалісти вступили в конфронтацію з УКС А. Шептицького, що домагалася посилення ролі церкви в громадсько-політичному житті та вела боротьбу проти соціалізму й комунізму. Зокрема, УСДП обстоювала ідеологічний догматизм, промарксистське доктринерство. Один із лідерів УСДП Володимир Темницький наголошував, що нація має «ріжні суспільні кляси», між якими точиться «невпинно клясова боротьба». У зв'язку з цим говорилося про неможливість існування «понадклясової всенаціональної солідарности» [2]. Іншим разом він писав, що «темні хмари клерикалізму» закрили «сонце правди, знання, поступу та вільної думки, окутують щораз густішим туманом усе суспільне життя українського народу в Польщі...» [7]. Виступаючи з доповіддю «Проект програми і організаційного статуту» на Українському соціалістичному конгресі 8-9 грудня 1928 р. у Львові, на якому було відновлено УСДП, В. Темницький піддав критиці ідею створення одноцілого національного фронту в боротьбі проти польської окупації Західної України. Він вважав, що співпраця УСДП, зокрема, з партіями клерикального спрямування ставила українське робітництво «на службу капіталістично-клерикальній реакції» [1, арк. 3; 6]. Соціал-демократ В. Козицький заявляв про критичне становище «українського робітничого руху перед українською буржуазією і клерикалізмом» [11]. Засідання ширшої управи УСДП від 22 березня 1931 р. ухвалило резолюцію, в якій партія, звинувативши УКС у захисті «загибаючого капіталістичного світу», закликала «виступити до рішучої боротьби проти цієї офензиви українського клерикалізму» [5].

А. Шептицький вважав, що соціалістичне вчення несе загрозу руйнування української нації. «Боїмося науки соціалістів, - писав він, - тих, що підкопують основи християнської родини, що не приймають приватної власності, а релігію вважають приватною справою кожної людини зокрема» [14, с. 106]. Однак найбільш критично митрополит ставився до комуністів - Компартії Західної України та Комуністичної партії (більшовиків) України (КП(б)У) на Наддніпрянщині, що була невід'ємною складовою ВКП(б) - Всесоюзної комуністичної партії (більшовиків). Він викривав антигуманність комуністичної ідеології і політики більшовиків на радянській Україні. Єпископат ГКЦ 22 липня 1933 р. підписав відозву «Україна в передсмертельних судорогах», що мала міжнародний резонанс. Протестуючи проти голодомору в Україні 1932-1933 рр., А. Шептицький спільно з іншими владиками виступив за проголошення 29 жовтня днем національної жалоби і протесту проти сталінських репресій. У розумінні митрополита комуністи були «найзавзятішими ворогами людства» [14, с. 107]. Душпастирі спільно з Українським громадським комітетом рятунку України у Львові збирали гроші та продукти голодуючим на Великій Україні [13, с. 24].

У пастирському посланні до духовенства «Про поборювання ворожої Церкві пропаганди» 25 травня 1927 р. А. Шептицький наголошував на шкідливості комуністичної пропаганди, що активізувалася в умовах антиукраїнської політики польської влади на Західній Україні та успіхів

більшовицької «українізації» в УСРР. Він наголошував, що «комуністичні агітатори ... використовують кожне непорозуміння між священиком і народом, аби підкопати вплив священика., всюди переводять свою розкладову роботу». Митрополит бачив велику загрозу для національного руху в акції, яку розгорнула КПЗУ в середині 1920-х рр. з метою опанування українських осередків просвітницької та економічної роботи серед селянства - «Просвіт», Українського педагогічного товариства та ін., у молодіжних товариствах «Сокіл» і «Луг». «.Ті агітатори, - писав А. Шептицький, - у своїй шкідливій праці вишколені й зорганізовані, . большевики є незвичайно звинними й хитрими (в пропаганді. - І.Р.), а до того не в'яжуться ніякими етичними зглядами..., щоби людей переконувати, що всему винна Церква чи священик, . аби всюди засіяти зерно незгоди, ненависти, бунту против авторитету Божого і людського - авторитету церковної влади». «Найстрашнішою» в цьому з точки зору митрополита була «несвідома допомога» для комуністів у їх агітаційній діяльності від «деяких священиків-матеріялістів», які «з захланности на гріш» забувають про свої безпосередні душпастирські обов'язки і відповідальність перед Богом і людьми [8, с. 45].

А. Шептицький висловив готовність рішуче боротися з деякими священиками, які зловживали «пересадними жаданнями церковних требів» (тобто платами за виконання релігійного обряду, який здійснюється священиком на замовлення віруючих), що ставало «тягарем для народу». Владою, наданою йому церковним правом, митрополит був готовий «усунути їх адміністраційною дорогою з парохії», бо вони «Церкві шкодять більше, чим найзавзятіші агітатори большевизму». Для посилення контролю за діяльністю священиків на місцях мала бути започаткована «практика канонічних візитів», «без повідомлення декана», спеціально призначених делегатів ординаріату - інстанції, що допомагала єпископові в управлінні єпархією. Делегати, за словами А. Шептицького, об'їжджатимуть «села, щоби наочно пересвідчитися про успіх праці священика» [8, с. 45, 46]. Не меншими «шкідниками» у справі розвитку духовної віри і національної самосвідомості українців, вважав митрополит, були «такі священики, що цілком байдужні на всякі потреби народу» і не проявляли належного інтересу до діяльності українських громадських організацій, корисних для народу (зокрема, до «Просвіти», кооперативних спілок та ін.). А. Шептицький радив священикам брати активну участь у діяльності українських громадських організацій, «вписуватися у члени всіх добрих народних товариств, . подбати про те, щоби на загальних зборах і самі явилися, і до участі своїх вірних добрих християн заохочували.». Митрополит був змушений визнати, що «у боротьбі з агресивним атеїстичним комунізмом ми маємо ще небагато вправи, брак нам популярної літератури.» [8, с. 47, 48].

А. Шептицький усвідомлював небезпеку поширення в українському суспільстві комуністичних впливів і закликав греко-католицьке духовенство рішуче боротися з ними як загрозливими для існування національного

організму. Більш детально про «переслідування християнської віри в Радянській Україні, Білорусі, Росії» митрополит писав у пастирському посланні від 25 лютого 1930 р., щоб розкрити духовенству і віруючим реальний стан справ під більшовицькою владою. Це було вкрай важливо, бо до сталінського погрому українства в УСРР на початку 30-х рр. значна частина населення Західної України мала радянофільські ілюзії. «Святотатська боротьба на Радянщині проти Всевишнього Бога й усякої релігії, - наголошував А. Шептицький, - а передусім християнської віри збільшується майже з кожним роком і доходить до так шаленого нехтування всяких Божих правд і людських приписів етики, приличности чи навіть людяности.». Митрополит різко критично висловився проти ідеології і практики російського більшовизму, що отруювала людські душі: «Горстка злочинців, що змогла захопити в свої руки всяку владу в Москві, а відтак воєнною силою зайняла цілу Велику Україну, поставила собі задачу боротися проти Бога, проти людської совісти.». Власті нищили «всяку церковну й релігійну організацію», «допровадили християнський нарід до крайної розпуки» [10, с. 73, 74]. А. Шептицький закликав провести 16 березня 1930 р. (за новим стилем) в усіх церквах Греко-Католицької Церкви урочисті Богослужіння, під час яких спільно молитися «за наших братів - жертв переслідувань, за закінчення їх.» [10, с. 75].

Найбільше за обсягом пастирське послання А. Шептицького до духовенства і вірних, в якому піддано нищівній критиці ідеологічні засади і діяльність комуністів, вийшло 2 серпня 1936 р. під назвою «Острога перед загрозою комунізму». Митрополит прямо заявив: «Хто помагає комуністам у якій-небудь їх роботі, зраджує тим самим свій нарід» [9, с. 315]. Більшовицьку ідеологію він вважав найбільш небезпечною «для релігії Ісуса Христа і Його святої Церкви . від початку християнства». А. Шептицький вважав комуністів «безбожниками», «ціла їх система опирається на засадничій, усесторонній і безнастанній брехні». Він пророчо писав про перетворення більшовизму «в якусь матеріалістичну й поганську релігію», для якої його вождь В. Ленін і йому подібні вважалися «неначе півбогами.». За словами А. Шептицького, «досвід виказав, як на долоні, що коли большевики говорили про свободу, розуміли неволю, коли говорили про добробут, тим словом називали голод, коли говорили про ради ., тим словом назвали систему, в якій нікому не вільно висказувати своєї думки, коли говорили про владу селян, розуміли систему, в якій селянин змушений до безплатної роботи. А коли говорили про владу пролетарську, то пролетаріатом розуміли касту, що кров з народу витискає.» [9, с. 312, 313].

Далі в пастирському посланні А. Шептицький показав облудливість тактики «єдиного народного фронту», яку проголосив Комуністичний Інтернаціонал у 1934 р. після приходу до влади в Німеччині А. Гітлера. На зміну дотеперішньої стратегії рішучої боротьби з «соціал-угодовством», лівими течіями некомуністичного спрямування, проголошена комуністами концепція «єдиного народного фронту» передбачала створення тактичного

союзу з соціалістами, «дрібнобуржуазними і буржуазними» партіями на принципах антифашизму. Керуючись постановами Комінтерну, комуністи на Західній Україні в середині 1930-х рр. змінили свою тактику у ставленні до лівих партій в українському політичному таборі - соціал-демократів і соціалістів-радикалів. З цього приводу А. Шептицький писав у пастирському посланні, що комуністи «досі відносилися . до давніх своїх товаришів, соціалістів-демократів і соціалістів-радикалів, із такою безоглядною погордою, . соціалісти й радикали видавалися найбільшими противниками комуністів». За новою тактикою, проголошеною в Москві, комуністи ставали нібито більш «умірковані, терпимі.» [9, с. 315]. Однак митрополит застерігав, що насправді ідея «народного фронту» «мусить виключно служити цілям комунізму, себто мусить іти до накинення народові ярма». Як наслідок, той, «хто помагає і співпрацює з комуністами в зорганізуванні «народного фронту», зраджує свою Батьківщину, віддаючи її руки найзавзятіших і найнебезпечніших її ворогів» [9, с. 318, 319].

Окремо в пастирському посланні А. Шептицький зупинився на загальній характеристиці політичної програми українських соціалістичних партій у національно-державницькому таборі - УСРП і УСДП. «Соціалісти-демократи й соціалісти-радикали, - писав митрополит, - з комуністами мають теоретичну програму спільну. Усі вони є учениками Маркса. Усі заперечують приватну власність, а середники продукції хотіли би зробити власністю цілого суспільства чи держави. Різняться, однак, в дуже засадничих точках. Соціалісти й радикали є марксистами, примінені до демократичних понять, що царили в Європі перед війною. Тому обі ці партії (УСРП і УСДП. - *І.Р.*) змагають до перевороту, але . через працю в парламенті, через нові закони, через повільну еволюцію суспільства з капіталістичного до соціалістичного». Лідери УСРП і УСДП виразно відмежовувалися від комуністів, з їх безкомпромісно радикальною програмою «революції, терору, нетерпимости, браку всякої дискусії та переведення свого пляну перевороту найкрайнішими середниками. Тактика терору, агресивности не лицювала з їх (соціалістів-радикалів і соціал-демократів. - *І.Р.*) демократизмом.» [9, с. 316, 317]. Водночас у митрополита не було сумніву в тому, що здійснювана КПЗУ тактика «єдиного народного фронту» на Західній Україні не принесе очікуваного комуністами результату, попри можливість деяких локальних успіхів. Причина цього, за словами А. Шептицького, полягала в наявності серед членів УСРП і УСДП «національних почувань. Їм ляхно лучитися з людьми, яких руки закривавлені ще теплою кров'ю мільонів наших земляків на Великій Україні» [9, с. 317].

А. Шептицький переконливо стверджував у пастирському посланні: «Хто помагає большевикам у творенні «народних» чи «людових фронтів», той зраджує не тільки Церкву й Батьківщину, але зраджує справу вбогих, терплячих і кривджених». Він був переконаний у тому, що «комунізм не тільки не є обороною слабих і кривджених, але є найбільшим їх нещастям,

пхає їх у безодню терпінь» [9, с. 320]. Митрополит дав ґрунтовне пояснення суті економічної політики більшовиків як антинародної, що «своїм монополем . ссуть кров цілого народу, загрожують й іншим народам.» [9, с. 322]. Завершуючи серпневе 1936 р. пастирське послання до духовенства та вірних, що застерігало перед загрозою комунізму, А. Шептицький висловив Боже благословення: «Всевишній Бог . нехай стереже Вас перед обманом, нехай стереже Вас перед наукою фальшивих пророків, нехай дасть Вам ласки бути вірними синами Ісуса Христа і Його св[ятої] Церкви» [9, с. 327]. Загалом пастирське послання А. Шептицького 2 серпня 1936 р. було найбільшим за обсягом та ідейним змістом серед духовних звернень митрополита до своєї пастви, в якому було піддано аргументованій критиці комуністичні ідеї та спроби їх втілення в Радянському Союзі, зроблено аналіз взаємин комуністів на Західній Україні, КПЗУ, з українськими соціалістичними партіями краю - УСРП та УСДП.

Таким чином, митрополит А.Шептицький у першій половині ХХ ст. виступав як загальнонаціональний лідер, що відстоював пріоритет християнських, загальнолюдських цінностей над вузькопартійними і класовими інтересами. У своїх пастирських посланнях і діяльності міжвоєнного періоду він викривав тоталітарну суть комунізму, піддав аргументованій критиці ідеологію і практичну діяльність комуністів-інтернаціоналістів, ВКП(б) на радянській Україні та Компартії Західної України під владою Польщі. Водночас А. Шептицький критично ставився до соціалістичної ідеї, яку парламентським, демократичним шляхом намагалися втілити українські соціалісти-радикали (УСРП) та соціал-демократи (УСДП) на Західній Україні. Обидві партії митрополит піддав критиці за безперспективні, в його розумінні, спроби поєднати національну ідею з марксизмом, соціалізмом, але визнав належність УСРП і УСДП до національно-державницького табору, на відміну від комуністів, що обстоювали принцип «пролетарського інтернаціоналізму». УСРП, УСДП і КПЗУ, хоч і мали серйозні розбіжності ідеологічного характеру (особливо, з одного боку, комуністи, а з іншого - українські соціалісти), з атеїстичних позицій рішуче виступали проти клерикалізму, діяльності заснованої з ініціативи А. Шептицького в 1931 р. політичної партії - Українського католицького союзу. Митрополит передбачав з утворенням УКС посилення своїх впливів у політичному житті краю, ставив завдання сконсолідувати широкі верстви українського суспільства на засадах християнської ідеології.

Література.

1. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 6, оп. 1, спр. 470.
2. Вперед. - 1931. - травень.
3. Два фронти // Діло. - 1936. - 2 серпня.
4. Демократія // Робітничий голос. - 1938. - березень.
5. Засідання ширшої управи УСДП // Вперед. - 1931. - квітень.

6. У конгрес // Вперед. - 1929. - 20 січня.
7. Темницький В. Завдання української соціал-демократії // Робітничий голос. - 1938. - травень.
8. Шептицький Андрей Пастирське послання Митрополита Андрея до духовенства «Про поборювання ворожої Церкви пропаганди» / Андрей Шептицький // Шептицький Андрей Пастирські послання 1918-1939 рр. - Т. 2. - Львів: Вид-во "Артос", 2009. - С. 44-48. (XII + 1248 с.).
9. Шептицький Андрей Пастирське послання Митрополита Андрея до духовенства та вірних «Осторога перед загрозою комунізму» / Андрей Шептицький // Шептицький Андрей Пастирські послання 1918-1939 рр. - Т. 2. - Львів: Вид-во "Артос", 2009. - С. 312-327. (XII + 1248 с.).
10. Шептицький Андрей Пастирське послання Митрополита Андрея про переслідування християнської віри в Радянській Україні, Білорусі, Росії та оголошення з цього приводу торжественного Богослуження / Андрей Шептицький // Шептицький Андрей Пастирські послання 1918-1939 рр. - Т. 2. - Львів: Вид-во "Артос", 2009. - С. 73-75. (XII + 1248 с.).
11. Nowy glos przemyski. - 1934. - 28 pazdziernika.
12. Гладка Г., Кугутяк М., Москалюк М., Хруслов Б. У боротьбі за церкву, націю й державу / Галина Гладка, Микола Кугутяк, Михайло Москалюк, Борис Хруслов // Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. - Івано-Франківськ, 1998. - С. 67-72.
13. Литвин М. Мойсей українського народу. До 150-річчя від дня народження митрополита Андрея Шептицького / Микола Литвин. - Львів, 2015. - 31 с.
14. Спадщина митрополита Андрея Шептицького в національному й духовному відродженні України. - Івано-Франківськ, 2000. - 159 с.
15. Тожецький Р. Митрополит Андрей Шептицький і національні проблеми / Ришард Тожецький // Варшавські українознавчі записки. - Зошит 1. - Варшава, 1989. - С. 194-206.
16. Білас Ярослав Ігорович Митрополит Андрей Шептицький і проблеми національно-визвольного руху українців: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 09.00.11 / Я.І.Білас / Інститут філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України. - К., 2003. -
17. Гладка Галина Любомирівна Суспільно-політична діяльність митрополита Андрея Шептицького (1899-1939 рр.): автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.01 / Г.Л.Гладка / Чернівецький державний університет ім. Ю.Федьковича. - Чернівці, 2000. - 18 с.
18. Міщук Мар'яна Богданівна Українська радикальна партія - Українська соціалістично-радикальна партія: ідеологія, організація, політика (1918-1939 рр.): автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: 23.00.02 / М.Б.Міщук / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Кураса НАН України. - К., 2007. - 21 с.
19. Райківський І. Українська соціал-демократична партія (1918-1939 рр.): автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.01 /

І.Я.Райківський / Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України. - Львів, 1996. - 20 с.

Игорь РАЙКОВСКИЙ

**МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦКИЙ И ЛЕВЫЙ
РАДИКАЛИЗМ В УКРАИНСКОМ НАЦИОНАЛЬНОМ ДВИЖЕНИИ
(1919-1939 ГГ.)**

В статье освещается отношение митрополита А.Шептицкого к идеологии и деятельности украинских социалистов и коммунистов в Западной Украине. Выступая как общенациональный лидер, он отстаивал приоритет христианских, общечеловеческих ценностей над узкопартийными и классовыми интересами. В пастырских посланиях межвоенного периода А.Шептицкий обличал тоталитарную сущность коммунизма, подверг аргументированной критике политику коммунистов, Коммунистической партии Западной Украины. В то же время митрополит критически относился к "левым", социалистическим партиям в украинском национально-государственном лагере - Украинской социалистически-радикальной партии (УСРП) и Украинской социал-демократической партии (УСДП). В свою очередь, украинские социалисты и коммунисты последовательно выступали против клерикализма, созданной по инициативе А.Шептицкого партии - Украинского католического союза.

Ключевые слова: Андрей Шептицкий, Украинский Католический Союз (УКС), радикализм, Украинская социалистически-радикальная партия (УСРП), Украинская социал-демократическая партия (УСДП), Коммунистическая партия Западной Украины.

Ihor RAJKIVSKYJ

**METROPOLITAN ANDRIY AND LEFT RADICALISM
IN UKRAINIAN NATIONAL MOVEMENT (1919-1939)**

The article shows the Metropolitan A. Sheptytsky attitude to ideology of Ukrainian socialists and communists in Western Ukraine. He was a national leader, he defended the Christian priority, basic human values of partisans and class interests. In the pastoral epistles in the interwar period A. Sheptytsky denounced totalitarian nature of communism subjected reasoned criticism of communist policy, the Communist Party of Western Ukraine. Meanwhile, Metropolitan has critical attitude towards the "left" socialist parties in the Ukrainian national statehood camp - Ukrainian Socialist-Radical Party (USRP) and the Ukrainian Social Democratic Party (USDP). In its turn, the Ukrainian Socialists and Communists consistently opposed clericalism, initiated by A. Sheptytsky party - Ukrainian Catholic Union.

Keywords: Sheptytsky, Ukrainian Catholic Union (UCU), radicalism, Ukrainian Socialist-Radical Party (USRP), Ukrainian Social Democratic Party, the Communist Party of Western Ukraine.